

УДК 78.035(477) + 94 (477)

ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ В СФЕРІ КУЛЬТУРИ: УКРАЇНОЗНАВЧИЙ ПІДХІД

Лариса ГОРЕНКО

кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу культурологічних досліджень ННДІУВІ

Анотація. У статті охарактеризовано специфіку функціонування та структурування менеджменту в різних сферах життєдіяльності людини і суспільства. Підкреслено наукове українознавче осмислення сутності менеджменту в контексті культуротворення, традицій національної української культури, її змісту. Також важливим постає значення методологічних принципів системності, безперервності та наступності культуротворення у забезпеченні його національної спрямованості, яке нині набуває новітнього теоретико-методологічного змісту. Відповідно українознавча та культурологічна думка спрямовується на моделювання менеджменту, враховуючи синергетичні принципи самоорганізації міждисциплінарного цілісного знання, аксіологічні, архетипно-символічні, концептні підходи. Вирішення цих проблем надасть можливість послідовно з'ясувати історико-культурні пріоритети культурологічних концепцій на початку ХХІ ст., а також перспективи розвитку українознавчої науки.

Ключові слова: менеджмент, національна культура, культурологічний практикум, інтеграційні процеси, культурна ідентичність, культурна політика, українознавча наука.

ОСОБЕННОСТИ МЕНЕДЖМЕНТА В СФЕРЕ КУЛЬТУРЫ: УКРАИНОВЕДЧЕСКИЙ ПОДХОД

Лариса ГОРЕНКО

кандидат искусствоведения, старший научный сотрудник,
старший научный сотрудник отдела культурологических исследований ННИИУВІ

Аннотация. В статье охарактеризована специфика функционирования и структурирования менеджмента в разных сферах жизнедеятельности человека и общества. Подчеркнуто научное осмысление сущности менеджмента в контексте культурного строительства, традиций национальной украинской культуры, её содержания. Также важным становится значение методологических принципов системности, непрерывности и преемственности культурного строительства в обеспечении его национальной направленности, которое в настоящее время приобретает новейшее теоретико-методологическое содержание. Соответственно украиноведческая и культурологическая мысль направлена на моделирование менеджмента, учитывая синергетические принципы самоорганизации междисциплинарного целостного знания, аксиологические, архетипно-символические и концептные подходы. Решение этих проблем даст возможность последовательно выяснить историко-культурные приоритеты культурологических концепций начала ХХІ ст., а также перспективы развития украиноведческой науки.

Ключевые слова: менеджмент, национальная культура, культурологический практикум, интеграционные процессы, культурная идентичность, культурная политика, украинноведческая наука.

CULTURAL MANAGEMENT PECULIARITIES: APPROACH IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN STUDIES

Larysa HORENKO

Ph.D., senior researcher,

senior research associate of Cultural Studies Department of NRIUSWH

Annotation. *The article considers peculiarities of management functioning and structuring in different spheres of human and social activities. Scientific comprehension of essence of management in the context of culture creation, traditions of the Ukrainian national culture and its content is emphasized. Author examined significance of principles of systematization and continuity of culture creation in supporting of its national orientation which now has obtained a new theoretical and methodological content. Therefore the thought is being oriented on management modeling considering synergetic principles of self-organization of interdisciplinary integral knowledge, axiological, archetypical and symbolic and concept approaches as well.*

Decision of this problem enables to determine historical and cultural priorities of cultural concepts in the early 20th century as well as the perspectives of development of Ukrainian studies.

Key words: *management, national culture, cultural training, integration processes, cultural identity, cultural policy, Ukrainian studies.*

Перш за все під менеджментом необхідно розуміти систему управлінської діяльності, яка забезпечує успішне функціонування різних соціальних інститутів – організацій, призначених здійснювати певну соціально важливу діяльність. Менеджмент має місце практично в усіх сферах життєдіяльності та життєтворення суспільства (в комерційному і некомерційному бізнесі, політиці, науці й освіті, культурі, конфесійній активності). Технологія, тобто конкретні способи здійснення менеджменту, залежить від соціально-економічного розвитку суспільства та конкретної сфери, інформаційного забезпечення, чинного законодавства та низки інших факторів. Водночас одним із завдань системи українознавства є виявлення та висвітлення

місця і ролі культури в розвитку української нації, держави та суспільства, а тим самим – як культура відбиває і творить образ України та світового українства. Зміст українознавства як науки та навчальної дисципліни ґрунтується на засадах української культури, всотуючи в себе найбільш актуальні традиції українського народу.

У широкому розумінні культура (лат. cultura – виховання, освіта, розвиток) – сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично хід, особливості розвитку та досягнутий рівень поступу суспільства й людини, а також втілюються в результатах продуктивної діяльності. У вузькому розумінні культура – це сфера сім'ї і побуту, виробництва,

взаємодія з природою, соціально-економічного, політичного та духовного життя суспільства, що охоплює як систему виховання, освіти, духовно-мистецької творчості, так і діяльність установ і організацій, що забезпечують їхнє функціонування (школи, вузи, музеї, театри, творчі спілки, товариства, міністерства тощо) [3, 15–21; 9, 320–321]. А за тим усім розуміють культуру особистості, культуру професійної діяльності (культура виробництва, культура праці), культуру мови, культуру побуту, правову, моральну, естетичну, політичну культуру тощо. Джерелом культури є суспільна праця, здатна практично й духовно перетворювати дійсність і саму людину.

Культура має власні закони розвитку і функціонування. Культура як продукт суспільної практики є і наслідком дії поколінь, і здійснює активний вплив на людей, на їх буття та свідомість, а також на процеси націєтворення та державотворення. Культура займає чільне місце в системі українознавства, що підкреслює професор Я.Калакура у своїх працях: «Українознавство – це не просто система знань; це – уроки (історичні, державно-політичні, соціально-економічні, етнонаціональні, міждержавні, культурно-мистецькі, релігійно-філософські, морально-етичні) досвіду віків; аналіз причин і характеру проблем сучасності; прогноз тенденцій і проектування шляхів майбутнього» [6, 23; 7, 21, 29].

Якщо аналізувати культурно-мистецький аспект українознавства не за «компонентним» (матеріальним чи духовним) принципом, а за його належністю до тієї чи іншої сфери життєдіяльності людини і суспільства, то, маючи за основу усталений поділ суспільства на чотири основні сфери – матеріальне

виробництво, суспільно-політичні відносини, духовне життя і побут, можливо умовно виділити такі основні види культури: екологічна культура; виробнича (економічна) культура суспільства (культура праці, матеріального виробництва); мовна культура; культура почуттів, мислення, життєдіяльності; політична культура; духовна культура (художньо-естетична культура і мистецтво, моральна і релігійна культура, інтелектуальна та інформаційна культура тощо); культура спілкування та побуту (культура споживання, життєоблаштування, відпочинку, дозвілля тощо) [10, 21].

Поширеним є також підхід до структуризації культури за її суб'єктом, у ролі якого постають такі спільності, як народ, нація, інтелігенція, робітники та селяни, молодь, діти та ін. Відповідно розглядаються «національна культура», «народна культура», «молодіжна культура», «дитяча культура» та ін. Матеріальне й духовне, моральне й естетичне, виробниче й інформаційне в ній постають як своєрідні аспекти, взаємодія між якими створює синтез якісної визначеності і спрямованості.

Традиційно специфіку менеджменту в сфері культури пов'язують з особливостями «духовного продукту» та «духовного виробництва». Продукти такої діяльності мають не речовий характер, а, перш за все, пов'язані з феноменами свідомості (сприйняття, розуміння, мислення, усвідомлення і т.п.), тому не піддаються безпосередньо фінансово-економічному підрахунку прибутку. Більше того, на відміну від продуктів матеріального виробництва, культурні цінності у процесі споживання нарощують, підвищують свою соціальну значимість. Як, наприклад, існує і діє прямиий

внесок сфери культури в економіку? Так, державні заклади культури, освіти і науки, некомерційні організації, творчі колективи та індивіди, працюючи в сфері культури та мистецтва, створюють конкретні робочі місця відповідно до ринку послуг, який володіє суттєвим інвестиційним потенціалом. Тобто здійснюється безпосередній внесок у розвиток економіки конкретного регіону. Це не лише проблема працевлаштування й трудової зайнятості, але й система оподаткування та відрахунків до державного бюджету, соціальне та медичне страхування тощо.

Також сфера культури та мистецтва виступає базою та інфраструктурою розвитку низки інших галузей, перш за все – освіти і науки, ЗМІ, видавничої діяльності, туризму, індустрії розваг. Відповідно до загальносвітових стандартів понад 75% об'єму туризму є т. зв. «культурний туризм» (cultural tourism), коли туристи відвідують інші регіони та країни з метою ознайомитися з культурно-історичною спадщиною. Тому зазначені вище сфери життєдіяльності передбачають сферу культури як інфраструктуру свого розвитку та існування її взагалі. Забезпечуючи відповідні послуги для працівників інших галузей і сфер діяльності, заклади й установи сфери культури здійснюють їх повноцінну соціалізацію. До того ж сфера культури має прямий соціальний вплив. Це пояснюється тим, що культурні традиції й символи, мова, освіта і наука складають зміст культурної ідентичності, національної самосвідомості громадян. Це створює певну суспільну консолідацію, усвідомлення спільності щодо здійснення економічних і політичних реформ, розвитку суспільства в цілому. Культура та мистецтво завжди соціально вагомі

і навіть прибуткові, оскільки виступають в ролі соціальних інвестицій. Вони акумулюють і транслюють певні базові цінності суспільства, образи, національні символи, які використовуються в комерційній і некомерційній діяльності [15, 234]. Культура і мистецтво забезпечують соціально важливі види діяльності, організацію виховання й освіти, що сприяють професійному і духовному розвитку особистості й суспільства в цілому, а також розкриттю їх творчого потенціалу. Крім того, в елітарній, масовій культурах виробляється і пропонується різноманіття можливих образів і моделювань соціальної поведінки. Таким чином, культура і мистецтво збагачують соціальну сферу й образ життя змістовними подіями.

Важливим аспектом впливу сфери культури на економічні чинники є такі сучасні технології шоу-бізнесу і менеджменту, як реклама, public relations, просування товарів, включаючи акції зі стимулювання й організації продажі, в роботу з персоналом, формування корпоративної культури і фірмового стилю – ці компоненти неможливі без використання традиційних форм соціально-культурної діяльності, співробітництва із закладами й установами освіти, науки, культури та мистецтва [12, 156; 14, 305–311]. Як відомо, сфера культури і мистецтва створює інфраструктуру ділових контактів, місць, умов і чинників для їх реалізації. Заклади культури здійснюють корпоративні послуги: інформаційне та науково-технічне забезпечення і т.д. Культура та мистецтво підвищують цінність навколишнього середовища, матеріальної бази виробництва й відпочинку. Змістовна й активна культурна діяльність (життєтворення) впливає

на формування й розвиток особливого іміджу регіону, місцевості, в тому числі – серед потенційних інвесторів [13, 59–62].

Щодо соціального впливу сфери культури та мистецтва особливо пріоритетними є: по-перше, взаємостимулююча співпраця ділового світу і сфери культури, комерційної й некомерційної – таке партнерство є важливим інструментом формування і розвитку громадянського суспільства, здатності до саморозвитку; по-друге, культура і мистецтво виступають джерелом цивілізаційного впливу і соціальної організації, стимулюють творчість, підвищують здатність суспільства до сприйняття новітніх технологій, стереотипів свідомості й поведінки; по-третє, фактично культура і мистецтво – колективна пам'ять суспільства, джерело культурно-історичної спадщини і творчих ідей для наступних поколінь.

Особливості сучасного підприємництва і менеджменту формують особливий тип менеджера. Інноваційний характер сучасного менеджменту дедалі більше залежить від персоналу, благоприємного соціального середовища, виводить на перший план (окрім маркетингової, фінансової, організаційної компетентності) вміння особливого виду. Так, сучасний менеджер має знати організацію, фінансовий контроль, маркетинг, роботу з персоналом, а також методики здійснення сучасного менеджменту. До таких належать: вміння вирішувати слабкоструктуровані проблеми за фактичної відсутності мети та умов; вміння ризикувати та здійснювати проведення інноваційних технологій (методик). Отже, сучасний менеджер стає, перш за все, медіатором. До традиційних вимог щодо знання технологій,

організації фінансового контролю і маркетингу в сучасних умовах доповнюються вимоги культурологічного і гуманітарного характеру. Сучасний менеджер, незалежно від напрямку діяльності його фірми (установи, закладу, громади), має бути теоретично і практично орієнтованим у питаннях загальної та прикладної культурології, соціальної психології, ознайомленим із сучасними культурними процесами. Збільшення гуманітарного змісту сучасного менеджменту проявляється практично у всіх векторах практики менеджменту. Відомо, що маркетингові стратегії враховують аналіз образу життя споживачів, включаючи національно-етнічні, вікові, професійні, соціально-психологічні та інші соціально-культурні фактори, обставини й особливості. Це означає, що маркетинг набуває характеристики технології соціально-культурного нововведення. Такий підхід констатує особливу активність і значення технології менеджменту в сфері культури, з одного боку, а з другого – досвід сучасного менеджменту має прикладне значення в сфері культури.

В умовах сучасного інформаційного простору України початку XXI ст. менеджмент у сфері культури вперше постав як провідний етнокультурологічний та філософсько-українознавчий напрям та, відповідно, теоретико-методологічний підхід гуманітарної науки та навчальної дисципліни, де об'єктом дослідження (вивчення) виступає культура та етнокультура як феномен цивілізації та людської діяльності. Висвітлення актуальних питань менеджменту в системі сучасної науки та освіти потребує концептуалізації філософсько-методологічних принципів цього процесу на основі досягнень сучасної філософії

культури. Сутнісна специфіка менеджменту як навчальної дисципліни полягає в тому, що вивчення національних традицій в царині різних наук (історії, філології, фольклористики, історії філософії, культурології, мистецтвознавства тощо) має відбуватися методом певного світоглядного синтезу, спрямованого на свідоме освоєння і відтворення загальнолюдських смислів та універсальї культури у специфічних формах національного буття [9, 320–321; 10, 123].

Підхід до менеджменту в сфері культури чітко відрізняється від галузевих культурологічних дисциплін. Перш за все, українознавство як інтегративна культурологічна дисципліна визначає свій предмет і завдання – це світоглядний синтез на основі вивчення конкретних галузей національної культури [1, 26–29]. У сучасних теоретико-світоглядних дослідженнях актуальною постає проблема перегляду та переосмислення суб'єкт-об'єктної схеми традиційної гносеології і створення нової концептуально-філософської моделі світу, котра передбачає «ціннісно-смысловий універсум культури, де ідея є невідривною від буття» [15, 234]. Так, у зрілих формах культури під час спроб філософсько-світоглядної рефлексії менеджменту власного суспільного буття та принципового окреслення контурів загальної картини світу суб'єкт вирішує дилему матеріального чи духовного, оскільки – в межах самої культури загалом чи культури філософського мислення зокрема – буття відтворюється та твориться за законами духу та світобудови матерії, що відповідають принципам об'єктивної світоорганізації або не відповідають (спотворюють, руйнують, деформують, трансформують) [13, 60–62].

Найхарактернішою рисою культурно-освітнього простору України ХХ – початку ХХІ ст. є наукове пізнання як об'єктивний розвиток інтегративних і комплексних досліджень в системі культурології та українознавства. Утвердження сучасного українознавства як інтегративної системи знань про Україну та українство відбувається в епоху становлення постнеокласичної науки, якій властиві тенденції щодо переходу від дисциплінарної диференціації до міждисциплінарної інтеграції [2, 52–54]. Саме українознавство як філософсько-інтегративна парадигма покликане дати відповідь на сукупність питань менеджменту, пов'язаних з виникненням, розвитком та формами буття українства, розкрити його внутрішню єдність і перш за все чинники його формування, цілісності, безперервності у часі, підстави та способи трансформації національної свідомості, культури, державності, перспективи розвитку українства у світі. Нині українознавство перебуває на шляху від об'єктно орієнтованої сукупності міждисциплінарних досліджень до окремої науки, яка має свій предмет і об'єкт дослідження, а також систему теоретико-методологічного інструментарію.

Основне питання, яке вирішують культурологи та українознавці на початку ХІ ст. щодо особистості в контексті націєтворення, – це необхідність повноцінного функціонування і самовідтворення сучасної нації саме засобами і методами менеджменту. На їхню думку, визначальним у цьому процесі є національна самосвідомість. Із світоглядної позиції національна самосвідомість являє собою сукупність соціальних, політичних, екологічних, просвітницьких, естетичних, філософських, релігійних

та інших поглядів, що відбивають зміст, рівень і особливості духовного розвитку «особистості» та різних національних спільнот [3, 77; 4, 73–79; 5, 508–510]. Це засвідчує, що національна свідомість віддзеркалює соціально-економічну, політичну і духовну сторони життєдіяльності нації. Визначаючи національну самосвідомість як усвідомлення державно-політичної, громадянсько-територіальної соборності, духовної єдності, етнічної та історичної спорідненості, психологічної, культурної самобутності, вона виконує такі основні функції: адаптаційну (виявляється у звиканні індивіда до національних особливостей життєдіяльності, мови, культури; історико-культурна пам'ять; входження у середовище національної культури, науки, освіти; сприяє єдності національної спільноти); пізнавальну (сприяє пізнанню і самопізнанню традицій духовної та матеріальної культури, передачі історичної пам'яті); захисну (збереження культурних цінностей, захист інтересів національно-культурного функціонування і розвитку, збереження національної гідності; об'єктом захисту виступають соціально та національно значущі цінності духовного життя); самоконтролю та відповідальності (зміна основ самосвідомості здійснює регулятивний вплив на соціальну поведінку особистості; зворотна реакція залежить від рівня внутрішньої культури поведінки особистості). Особливе значення має розвиток науки, національної культури та формування національної інтелігенції – носія ідей національної самосвідомості [1, 27–29; 16, 56–59]. Національна самосвідомість і духовна культура взаємопов'язані та взаємообумовлені. Як національна самосвідомість впливає

на духовну культуру нації, людини (особистості), так і духовна культура впливає на формування, розвиток національної самосвідомості. Через національну самосвідомість нація оцінює свою історію, природні ресурси, культуру, мову, міжнародні зв'язки, а також у певних умовах консолідується та інтегрується через механізми культурологічної рефлексії. Водночас культура, матеріалізуючи свідомість нації, об'єднує матеріальні і духовні сторони її життя, створюючи духовний уклад нації. Останній включає в себе соціальний досвід нації, її норми і традиції, програми поведінки та спілкування. Духовний устрій нації у формі національної культури у своїй цілісності становить основний зміст освітньо-виховного потенціалу нації. Адже освіта і виховання визначаються культурою, а культура визначається свідомістю нації.

В умовах сьогодення менеджмент у сфері культури через самосвідомість людини виступає необхідним компонентом як структури особистості в цілому, так і її свідомості зокрема, що є цінним для українознавчої науки [6, 122–129; 8, 55–62]. Специфіка самосвідомості полягає в тому, що вона виражає сутність внутрішнього світу особистості, опосередковане ставлення суб'єкта до об'єктивного світу через безпосереднє ставлення його до самого себе. Особистість у самосвідомості сприймає себе як суспільно значущу цілісність, неповторну індивідуальність, як носія і творця суспільних відносин. У цьому контексті пріоритетними є такі українознавчі вектори: стан проблеми «особистості» та виховання духовності в сучасних гуманітарних дослідженнях; висвітлення українознавчого змісту основних категорій дослідження, а саме «особистість»,

«духовність», «духовні основи особистості», «виховання особистості», та визначення їх сучасних смислів і значення; розкрити українознавчий контекст поняття «духовні основи особистості» та виявити сучасні сутнісні характеристики таких духовних основ, як добро, істина, любов, свобода, творчість і краса; визначити основні методологічні заходи до виховання духовних основ сучасної особистості, а також виявити методологічні принципи формування духовних основ особистості і методичні аспекти їх застосування [15, 208; 16, 59–63]. Все це потребує подальших теоретико-методологічних досліджень на засадах культурологічної та українознавчої науки.

Насамперед менеджмент у сфері культури органічно пов'язаний з етнокulturознавством, яке є інтегративною гуманітарною наукою та навчальною дисципліною, де об'єктом дослідження (вивчення) виступає етнокultura як феномен цивілізації та людської діяльності. В цьому контексті характеризується менеджмент в сфері культури як: 1) комплекс дисциплін, що вивчають культуру по історичній вертикалі її розвитку, соціальному функціонуванню з визначенням кінцевого результату системності культурного феномену; 2) сукупність дисциплін, що вивчають культуру і намагаються осягнути її як цілісне явище з урахуванням надбань міждисциплінарних зв'язків, а також з позиції культурології, національних, регіональних особливостей в їх історичному розвитку; 3) самостійна наукова дисципліна в системі соціально-гуманітарних знань; 4) наука, яка вивчає специфіку розвитку матеріальної та духовної культури цивілізацій, етносів, націй у конкретно-історичному періоді, їх взаємозв'язки та взаємовпливи.

У науковому пізнанні, зокрема актуальних питань менеджменту в сфері культури, розрізняють два рівні: емпіричний та теоретичний. Вони відрізняються глибиною, повнотою, всебічністю осягнення об'єкта, а також цілями, методами досягнення та способами вираження знань. На емпіричному рівні здійснюється спостереження об'єкта, фіксуються факти (події культурно-мистецького життя), проводяться експерименти (соціологічні дослідження, анкетування, запити, тестування тощо), встановлюються емпіричні співвідношення та закономірні зв'язки між окремими явищами. На теоретичному рівні створюються системи знань, теорій, у яких розкриваються загальні зв'язки, формулюються закони в їх системній єдності та цілісності. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання розрізняються також і тим, з якого боку вони досліджують об'єкт, яким чином отримують основний зміст знання [5, 209; 7, 22–29; 8, 55–62]. На емпіричному рівні наукового пізнання об'єкт відображається з боку його зовнішніх зв'язків і проявів, доступних переважно живому спогляданню. Практичне застосування знання, одержаного на емпіричному рівні, обмежене, а щодо розвитку наукового знання, то воно є початковим, вихідним для побудови теоретичного знання. На емпіричному рівні основний зміст знання одержується, як правило, з безпосереднього досвіду, тому іноді неможливо визначити ступінь загальності та застосованості одержаного знання [11, 167; 12, 17–22]. На цьому рівні наукового пізнання осягаються лише явища, а не сутність. На теоретичному рівні наукового пізнання об'єкт відображається з боку його внутрішніх зв'язків

та закономірностей, які досягаються через обробку даних емпіричного знання, а суб'єкт за допомогою мислення виходить за межі того, що дається в безпосередньому досвіді, і здійснює перехід до нового знання.

Отже, емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання менеджменту відрізняються, по-перше, гносеологічною спрямованістю досліджень (вивчень). На емпіричному рівні пізнання орієнтується на вивчення явищ та поверхових («видимих») зв'язків між ними, без заглиблення в суттєві зв'язки та відношення. На теоретичному рівні головним гносеологічним завданням є розкриття сутнісних причин та зв'язків між ними. По-друге – пізнавальними функціями. Головною пізнавальною функцією емпіричного рівня є описова характеристика явищ, теоретичного – їх пояснення. По-третє – характером і типом одержуваних наукових результатів. Результатами емпіричного рівня є наукові факти, закономірні взаємозв'язки між окремими явищами. На теоретичному рівні знання фіксуються у формі сутнісних законів, теорій, теоретичних систем. По-четверте – методами одержання знань. Основними методами емпіричного рівня є спостереження, опис, вимірювання, експеримент, індуктивне узагальнення; теоретичного – аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний методи, ідеалізації, єдність логічного та історичного, сходження від абстрактного до конкретного [16, 56–59]. По-п'яте – співвідношення чуттєвого (він домінує на емпіричному рівні) та раціонального (на теоретичному) компонентів у пізнанні.

Враховуючи викладене вище, необхідно визначити роль менеджменту в сфері культури як методологічної

основи щодо вивчення культурознавства як наукової та навчальної парадигми. Українознавча специфіка вивчення (дослідження) об'єкта, предмета та змісту менеджменту в системі культурознавства зумовлює вибір відповідних принципів, методологічних підходів та методів. Перш за все загальнонауковими принципами розгляду українознавчих проблем культурознавства мають стати відомі загальні принципи: історизму, джерельної мотивації, об'єктивності, всебічності розгляду, наступності та дослідницької повноти. Вони забезпечують науковість та повноту вивчення (дослідження) актуальних проблем менеджменту та основ національної культури в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Богуцький Ю. П.* Основні дилеми логіко-філософської рефлексії еволюції культури та ідея «онтології доцільності» // В кн.: Богуцький Ю. П. Самоорганізація культури: онтологія, динаміка, перспективи: [монографія] / Інститут культурології АМУ / Богуцький Юрій Петрович. – К.: Веселка, 2008. – С. 26–44: [іл.]. – [Бібліогр.: С. 185–197].
2. *Горенко Л. І.* Культурологія як наука та навчальна дисципліна / Горенко Лариса Іванівна // Культурна трансформація сучасного українського суспільства: зб. наук. матеріалів VII Культурологічних читань пам'яті Володимира Подкопаєва, м. Київ, Український центр культурних досліджень, 4–5 червня 2009 р. – К.: ДАКККіМ, 2009. – С. 51–55.
3. *Горенко Л. І.* Культура як українознавство: методичний посібник для самостійної роботи студентів очної, заочної та дистанційної форми навчання, аспірантів, докторантів, слухачів курсів (факультету) підвищення кваліфікації з українознавства / Горенко Лариса Іванівна. – К.: МЕФ, 2003. – 156 с.
4. *Гримич М. В.* Звичаєве цивільне право українців XIX – початку XX століття [Текст]: історическая література / М. В. Гримич; Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К.: Арістей, 2006. – 560 с.

5. Історія держави і права України: підручник / А. С. Чайковський (кер. авт. кол.), В. І. Батрименко, Л. О. Зайцев, О. Л. Копиленко та ін.; за ред. А. С. Чайковського. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 512 с. – Бібліографія: С. 506–510.

6. Історія українознавства: навчальний посібник / Упорядники: Токар Л. К., Кононенко П. П. – К.: Академія, 2010. – 550 с.

7. Калакура Я. С. Методологічний інструментарій українознавця / Калакура Ярослав Степанович / В кн. Калакура Я. С. Історичні засади українознавства. – К.: НДІУ, 2007. – С. 21–30.

8. Калакура Я. Методика опрацювання джерел і літератури в українознавчому дослідженні // Українознавство. – 2012. – № 2 (43). – С. 54–63.

9. Культура: філософський словник / [за ред. В. І. Шинкарука]. – 2-ге вид., перероб. і доповнене. – К.: Гол. ред. УРЕ, 1986. – С. 320–321.

10. Культура. Ідеологія. Особистість: методолого-світоглядний аналіз / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. – К.: Знання України, 2002. – 345 с.

11. Олексюк О. М. Формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки [текст]: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04; 13.00.01 / Олексюк Ольга Миколаївна; Київський держ. ін-т культури. – К., 1997. – 333 с.

12. Сапенко Р. Искусство рекламы в современной культуре: монография / Роман Сапенко. – К.: Международный Фонд В. Горовица, 2005. – 295 с.

13. Сапенко Р. Моральні проблеми культури і етика реклами / Роман Сапенко // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: зб. наук. праць: у 2-х частинах. – К.: ДАКККіМ, 2001. – Вип. VII. – Ч. II. – С. 58–64.

14. Сапенко Р. Искусство рекламы как феномен культуры / Роман Сапенко // Київське музикознавство: зб. статей. – К.: Київське державне вище музичне училище імені Р. М. Глієра, 2001. – Вип. 6. – С. 304–312.

15. Українська культура в європейському контексті / Ю. П. Богуцький, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук, Л. М. Новохатько; за ред. Ю. П. Богуцького. – К.: Знання, 2007. – 679 с.

16. Шкляр Л. Є. Особа в етногенезі / Шкляр Леонід Євдокимович // Життя етносу: соціокультурні нариси: навч. посібник / [Б. Попов (керівник автор. колективу), В. Ігнатів, М. Степико та ін.]. – К.: Либідь, 1997. – С. 55–70.

REFERENCES

1. Bohutskyi Yu. P. Osnovni dylemy lohikofilosofskoi refleksii evoliutsii kultury ta idea «ontolohii dotsilnosti» / V kn.: Bohutskyi Yu. P. Samoorganizatsiia kultury: ontolohiia, dynamika, perspektyvy: [monohrafiia] / Instytut kulturolohii AMU / Bohutskyi Yurii Petrovych. – K.: Veselka, 2008. – S. 26–44: [il.]. – [Bibliohr.: S. 185–197].

2. Horenko L. I. Kulturolohiiia yak nauka ta navchalna dystsyplina / Horenko Larysa Ivanivna // Kulturna transformatsiia suchasnoho ukrainskoho suspilstva: zb. nauk. materialiv VII Kulturolohichnykh chytan, pamiati Volodymyra Podkopaieva, m. Kyiv, Ukrainyskyi tsentr kulturnykh doslidzhen, 4–5 chervnia 2009 r. – K.: DAKKKiM, 2009. – S. 51–55.

3. Horenko L. I. Kultura yak ukrainoznavstvo: [metodychnyi posibnyk dlia samostiinoi roboty studentiv ochnoi, zaochnoi ta dystantsiinoi formy navchannia, aspirantiv, doktorantiv, slukhachiv kursiv (fakultetu) pidvyshchennia kvalifikatsii z ukrainoznavstva] / Horenko Larysa Ivanivna. – K.: MEF, 2003. – 156 s.

4. Hrymych M. V. Zvychaieie tsvilne pravo ukraintsiv XIX – pochatku KhKh stolittia [tekst]: ystorycheskaia lyteratura / M. V. Hrymych; Kyivskyi nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka. – K.: Aristei, 2006. – 560 s.

5. Istoriiia derzhavy i prava Ukrainy: pidruchnyk / A. S. Chaikovskiy (ker. avt. kol.), V. I. Batrymenko, L. O. Zaitsev, O. L. Kopylenko ta in.; za red. A. S. Chaikovskoho. – K.: Yurinkom Inter, 2003. – 512 s. – Bibliohrafiia: S. 506–510.

6. Istoriiia ukrainoznavstva: navchalnyi posibnyk / Uporiadnyky: Tokar L. K., Kononenko P. P. – K.: Akademiia, 2010. – 550 s.

7. Kalakura Ya. S. Metodolohichniy instrumentarii ukrainoznavtsia / Kalakura Yaroslav Stepanovych / V kn. Kalakura Ya. S. Istorychni zasady ukrainoznavstva. – K.: NDIU, 2007. – S. 21–30.

8. Kalakura Ya. Metodyka opratsiuvannia dzherel i literatury v ukrainoznavchomu do-

slidzhenni // Ukrainoznavstvo. – 2012. – No-mer 2 (43). – S. 54–63.

9. *Kultura: filosofskyi slovnyk* / [za red. V. I. Shynkaruka]. – 2-he vyd., pererob. i dopovnene. – K.: Hol. red. URE, 1986. – S. 320–321.

10. *Kultura. Ideolohiia. Osobystist: metodoloho-svitohliadniy analiz* / V. Andrushchenko, L. Huberskyi, M. Mykhalchenko. – K.: Znannia Ukrainy, 2002. – 345 s.

11. *Oleksiuk O. M. Formuvannia dukhovnoho potentsialu studentskoi molodi v protsesi profesiinoy pidhotovky* [tekst]: dys. ... d-ra. ped. nauk: 13.00.04; 13.00.01 / Oleksiuk Olha Mykolaivna; Kyivskyi derzh. in-t kul'tury. – K., 1997. – 333 s.

12. *Sapen'ko R. Yskusstvo reklam v sovremennoy kul'ture: monohrafiya* / Roman Sapen'ko. – K.: Mezhdunarodnyi Fond V. Horovyt'sa, 2005. – 295 s.

13. *Sapen'ko R. Moral'ni problemy kul'tury i etyka reklamy* / Roman Sapen'ko // Aktual'ni problemy istoriyi, teoriiy ta praktyky khudozhn'oyi kul'tury: zb. nauk. Prats': u 2-kh chastynakh. – K.: DAKKKiM, 2001. – Vyp. VII. – Ch. II. – S. 58–64.

14. *Sapen'ko R. Yskusstvo reklam kak fenomen kul'turu* / Roman Sapen'ko // Kyiv's'ke muzykoznavstvo: zb. statey. – K.: Kyiv's'ke derzhavne vyshche muzychne uchyl'shche imeni R. M. Hliyera, 2001. – Vyp. 6. – S. 304–312.

15. *Ukrainska kultura v yevropeiskomu konteksti* / Yu. P. Bohutskyi, V. P. Andrushchenko, Zh. O. Bezvershuk, L. M. Novokhatko; za red. Yu. P. Bohutskoho. – K.: Znannia, 2007. – 679 s.

16. *Shkliar L. Ye. Osoba v etnohenezi* / Shkliar Leonid Yevdokymovych // Zhyttia etnosu: sotsiokulturni narysy: navch. posibnyk / [B. Popov (kerivnyk avtor. kolektyvu), V. Ihnatov, M. Stepyko ta in.]. – K.: Lybid, 1997. – S. 55–70.

L. Horenko

***Cultural Management Peculiarities:
Approach in the Context of Ukrainian Studies***

Abstract

Management in the sphere of culture and human activity is carried out in the social multicultural environment. Every type of activity is characterized by certain features that create an internal cultural environment of activity. However, the organization as a social formation has its own culture with certain parameters determined by specificity of its activity, manufacturing processes, management etc. Each organization has its own material (technical) and non-material essence (nature, structure, traditions, specificity, style of functioning). All these factors have an impact on the processes within the organization, its external determinants and contacts with the environment.

The term «culture of organization» embodies the character, peculiarities and manner of organization functioning which are shown through behavioral reactions of the individuals and social groups of its workers, their judgment, relationships, solutions of problems of labor organization, manufacturing process management, equipment and interior aesthetics and technologies being used. This style is a part of general civilization culture and a form of use of human cultural heritage by organization. Instead the term «organizational culture» reflects the degree of organizational arrangement of the manufacturing process and management organization process. It constitutes only a part of the culture of organization. It is unreasonable to identify culture of organization with business (corporate) culture presented by corporation as one of the organizational and legal forms of management in a market economy.

The material elements of the culture of organization reflect manufacturing and management culture; practically they are expressed in technological culture, the culture of work processes and culture of environment of the members. Spiritual and ideological elements of the culture compose a set of basic features that differentiate the organization and its employees from others. All these components are integrative in nature, taking into account the form and content of each structural component.